IC-CENTENARJU TA' SAN GAKBU

L-EWWEL ISQOF TA' GERUSALEM

(Sentejn ilu, hawn Malta, ***saret tifkira ta'*** *għeluq id-Dsatax-il Mitt sena mill-miġja ta' San Pawl* ***f'artna; għamnewwel*** *f'Ġerusalem saret it-tifkira ta' għeluq id-Dsatax-il Mitt sena mill-mewt ta' San Ġakbu li bis-saħħa tiegħu ġie Malta San Pawl Mela* ***jaqbel niktbu xi ħaġa*** *fuqu u naraw ftit San Ġakbu* ***min kien u x'għamel.*** *–*

San Ġakbu twieled jew f'Nazaret, jew f'xi raħal qrib tagħha. Kien iben ta' mara jisimha Mirjam (Matt. XXVII, 56; XXVIII, 1; Ġwann, XIX, 25), li kienet jew oħt il-Madonna, inkella wlied l-aħwa (kuġina) magħha. Kellu ħutu tliet subien oħra, Jeħuda, Simgħan, u Jusef (Matt. XIII, 55), u kellu wkoll ħutu bniet, mhux magħruf kemm, imma aktar minn waħda (Matt. bħal fuq).

Is-sengħa tar-rġiel ta' qrabat il-Madonna kienu mastrudaxxi u bennejja għalhekk San Ġakbu qabel ma sar Appostlu, qisu ċert li kien hekk ukoll. Jidher li fost ħutu hu kien il-kbir, billi l-Appostli, wara żmien, fost it-tlitt aħwa, ħatru lilu l-ewwel Isqof, kif sa naraw 'il quddiem.

Meta Ġesù, ta' tletin sena, beda l-ħidma tiegħu bħala Messija, hekk, f'daqqa waħda, San Ġakbu, ma ħutu l-oħra, subien u bniet, kif semgħu, marru jfittxuħ. Sabuh Kafar-Nahum, u riedu jeħduh magħhom lejn id-dar, Nazaret, għax ħasbuh li kien ħass moħħu b'xi qatgħa, u kien jeħtieġ il-heda u l-mistrieħ (Mark, III, 21, 31). Imbagħad San Ġakbu u tnejn oħra minn ħutu, Simgħan u Jeħuda, lil Ġesù fehmuh, u baqgħu miegħu, u kienu maħtura Appostli fost it-Tnax (Matt. X, 3-4). Ħuh l-ieħor, Jusef, m'hux magħruf x'sar minnu, għax ma jissemma aktar imkien.

San Ġakbu jidher li kien raġel iržin għall-aħħar, għax għalkemm

Ġerusalem — Xbiha qadima ta' San Ġakbu fil-Kattidral tal-Armeni. Il-kliem Għarbi ta' ħdejn rasu, jgħid: "Il-Qaddis Jagħkub, Aħu r-Rabb", li tfisser: San Ġakbu, Ħu l-Mulej.

kien magħdud b'ħu Kristu, fiż-żmien li dam miegħu, ma hux miktub, fl-Evanġelju, li qal ebda kelma, jew li

għamel xi ħaġa barranija, qatt u mkien. Dawk li kienu jħobbu juru ruħhom, kienu t-tlieta l-Magħżula: San Pietru, u ż-żewġt itfal ta' Żebedew.

Wara l-Passjoni, San Ġakbu kien wieħed minn ta' l-ewwel li ra lil Ġesù mqajjem minn bejn l-imwiet (I Kor., XV, 7; u San Ġlormu, De Viris illustribus, 2). Għax kif inkiteb mill-antik, kien għamel wegħda li ma jiekolx u ma jixrobx sa kemm jerġa' jara lil Ġesù ħaj, qawwi u sħiħ. U Ġesù fit-tielet jum deherlu; ħadlu l-ħobż u l-inbid u qallu: "Hawn ħija, kul u ixrob, għax Bin-Adam qam minn bejn l-imwiet".

Meta, Kristu tala' s-sema u l-Appostli xterdu biex ixandru t-tewba għall-maħfra tad-dnubiet, San Ġakbu baqa' Ġerusalem, mal-Madonna u San Pietru u San Ġwann. U f'Ġerusalem anqas kien imur barra jgħallem, bħal San Pietru u San Ġwann, imma kien dejjem għar-rkubtejh jitlob, jew fit-Tempju jew id-dar. Kien raġel kwiet u qaddis u kellu laqam Sâdoq (jew Sâdeq), li aktarx kien laqqmu hekk Ġesù qabel ma miet, billi kien l-ewwel wieħed fost ħutu li emmen; għax "emmen", jgħiduha "saddeq", f'dak il-pajjiż. Kellu wkoll laqam ieħor li tawhulu l-Insara Lhud: *Hlafi r-Rabb*, jew *Hlafi* biss li tfisser: *Ta' wara l-Mulej*. Minn dal-laqam il-Griegi ħasbu li missier San Ġakbu kien jismu *Hlafi*, jew *Halfi*, u kitbuha hekk: *Iakobos o tou Alfaiou*, għax "ta'" u "il" bil-Palestini tinkiteb u tingħad xorta: għalhekk, *Jagħkub il-Hlafi* (jew il-Halfi) ħasbuha: Ġakbu ta' Hlafi, m'hux: Il-Hlafi, kif tassew kellu jkun.

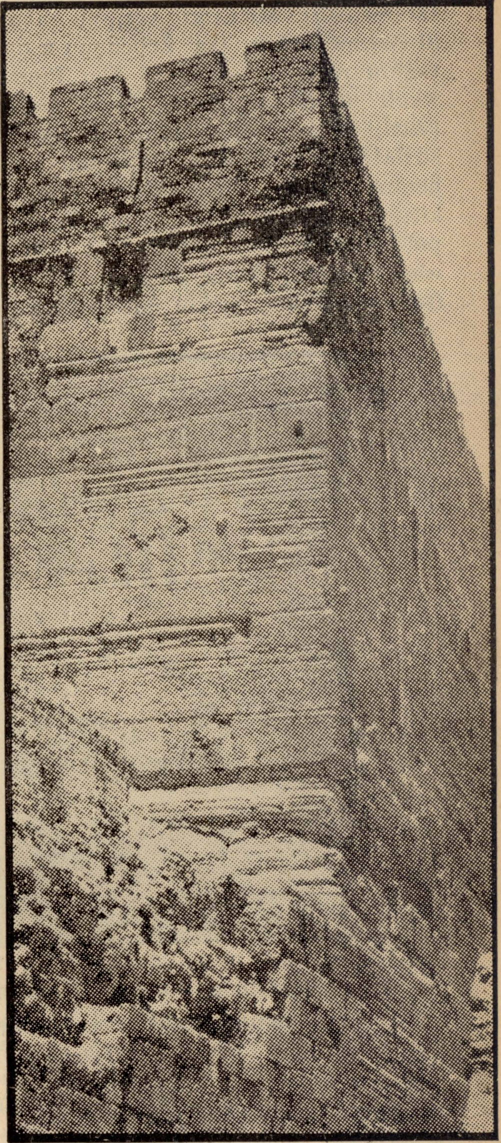

Ġerusalem — Ix-xewka tas-Sur tat-Tempju, li minn fuqha l-Lhud xeħtu lil San Ġakbu. Il-ħaġar il-kbir, mit-tiekel, li jidher taħt il-lamberżuni, għadu minn dak iż-żmien.

San Ġakbu kien maħbub mill-kotra tal-Lhud Insara u mhumiex, għax kien raġel sewwa għall-aħħar, u qalbu

marbuta mal-Liġi ta' Mosè u ma' art Iżrael. Is-Sultan Erodi Agrippa qabad lil Ġakbu l-ieħor (ta' Żebedew) u qatagħlu rasu, u qabad lil San Pietru wkoll u xeħtu l-ħabs, biex joqtlu (Atti, XII, 1-6), imma lil Ġakbu l-Ħlafi ma kellmux, għalkemm kien hemm taħt idu f'Ġerusalem. Wieħed kittieb tat-Tieni Seklu, jismu Eġesippu, li għex bejn is-snin 115 u 185 wara Kristu, ħalla miktub li San Ġakbu ma kien jiekol qatt laħam u pju, għarrkubtejh b'wiċċu fl-art, jitlob 'l Alla li jaħfer lil-Lhud u jbiegħed minnhom il-hemm li kien ġej fuqhom. Għas-serjetà kbira tiegħu, saħansitra San Barnaba, u San Pietru wkoll, daqskemm kellhom qima lejh, kienu jibżgħu minnu (Galatin, II, 2-13).

Meta l-Insara Lhud riedu li l-Elleni li jemmnu, wara li jitgħammdu, jinħatnu wkoll, u San Pawl ma riedx, u fuq hekk sar il-Konċilju ta' Ġerusalem (Atti XV) għall-ħabta tas-sena 49

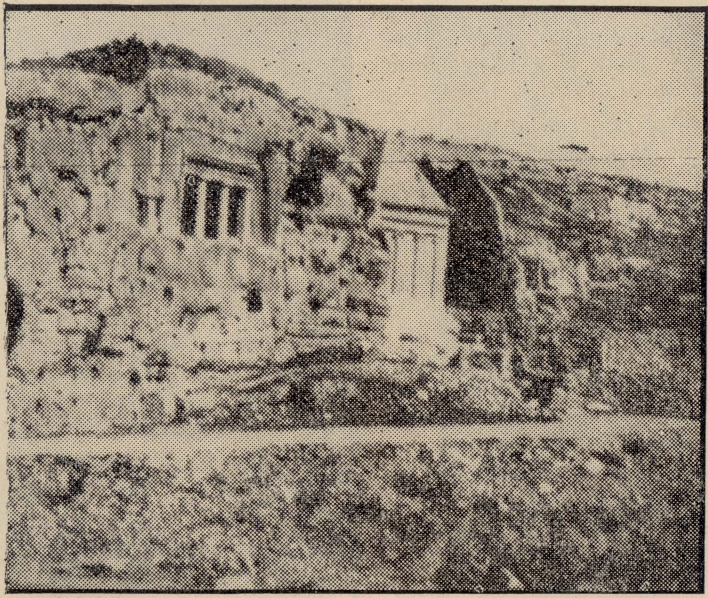

Ġerusalem, Wied ta' Kedron — Il-Qabar ta' Beni Heżir (bil-kolonni) u 'l hemm minnu l-Piramda li taħtha jinsab il-Qabar ta' San Ġakbu.

ma jixrob qatt inbid jew xorb ieħor li jsakkar. Kien isum qisu kulljum ma jilbes qatt ħwejjeġ tas-suf, imma dejjem b'libsa waħda, tal-għażel, li ma kellux ħliefha. Qatt ma kien jitqarweż jew jidlek xagħru biż-żejt. Kien jgħaddi ż-żmien l-aktar fit-Tempju jew 50 W.K., San Pietru tkellem l-ewwel, u San Ġakbu qal l-aħħar kelma: u ħadd ma merieh, imma kullħadd qagħad għaliha. U meta fis-sena 58 San Pawl tala' għall-aħħar darba Ġerusalem, il-għada li wasal, jiġifieri meta strieħ ftit, hu u dawk li kellu

miegħu, għaġġel mar għand San Ġakbu biex jgħidlu kull ma kien għamel fix-xogħol tat-tħabbir tal-Evanġelju (Atti, XXI, 15-19). San Pietru wkoll, qabel ma telaq minn Ġerusalem wara li ħeles mill-ħabs, qal lill-Insara li kienu f'dar Mirjam, omm Ġwanni-Marku li jgħarrfu lil San Ġabku bilħelsa tiegħu, mill-aktar fis (Atti, XII, 12-17).

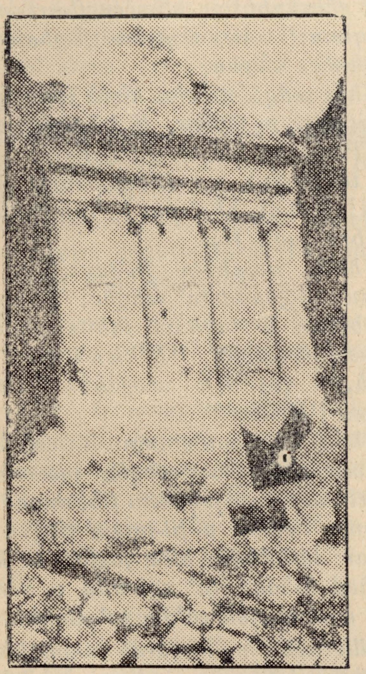

Ġerusalem, Wied ta' Kedron. Il-Piramda ta' Żakkarija, maqtugħa mill-blat ħaj, u taħtha, muri bi vleġġa, il-bieb tal-Qabar ta' San Ġakbu.

Bħal ma bis-saħħa ta' San Ġabku San Pawl ġie f'idejn ir-Rumani, hekk ukoll, kif ingħad mill-antik, bis-saħħa ta'San Pawl, San Ġakbu ġie f'idejn il-Lhud (Ewsebju ta' Kajsarija, Historia Eccl., II, 23, 4-8). Għax meta s-Sadduqin li kienu l-kotra l-kbira fil-Qorti tas-Sanhedrin, semgħu li San Pawl fil-Qorti ta' Ruma kien meħlus minn Kajsar, għadbu għall-aħħar u riedu jinfexxu f'xi ħadd. Għalhekk bagħtu jġibu lil San Ġakbu l-Ħlafi u ressquh quddiemhom. Riduh jiċħad quddiem kulħadd il kliem li kien jgħid: li Ġesù kien il-Messija! Imma hu, flok ma ċaħad, stqarru aktar bilqawwa. Għalhekk kaxkruh sa fuq sur it-Tempju u xeħtuh minn hemm għal isfel, għal ġewwa l-wied ta' Kedron. In-nies li kienu hemm kif rawh qam għarkubtejh u qiegħed jitlob 'l Alla, biex jinħabbu mal-Qassisin, bdew iwaddbulu l-ħaġar. Meta anqas hekk ma miet, resaq wieħed ħassiel (għax hemm m'hux bogħod mill-għajn ta' Silwan), u beda jagħtih fuq rasu bil-marżebba, u temmlu ħajtu hekk. L-Insara difnuh hemm fejn miet, u fuq qabru waqqfu piramda b'tifkira.

MEWT U DIFNA TA' SAN ĠAKBU

It-tagħrif fuq il-mewt ta' San Ġakbu l-Ħlafi, kien miktub minn Ġużeppi Flavju, li sata' ra kollox b'għajnejh, għax ġara f'pajjiżu u fi żmienu (Flavju twieled fis-37 u miet qrib is-sena 109; il-mewt ta' San Ġakbu ġrat fit-62). Wara nkiteb ukoll minn żewġ kittieba Nsara li għexu fit-Tieni seklu: Eġesippu (115-185) u Kelment ta' Lixandra (qabel il-215). Il-kitba ta' dawn it-tnejn tal-aħħar illum mitlufa; imma l-ġrajja tal-mewt ta' San Ġakbu li kitbu huma, laħaq tennieha u xandarha Ewsebju, Isqof ta' Kajsarija (263-338) fil-ktieb tiegħu msemmi: *Historia Ecclesiastica*, (II, 23, 4-8) li għadu sħiħ sal-lum.

Dan li ġej huwa, maqlub bil-Malti, dak li kiteb Ewsebju fuq San Ġakbu:

Meta Pawlu talab li jidher quddiem Kajsar, il-Prokonslu Festu bagħtu Ruma, u l-Lhud, meta raw dan, u għarfu li kienu tqarrqu fit-tama li kellhom li joqtlu 'l Pawlu, u li ġiegħlithom jonsbulu nasba, daru fuq Ġakbu, ħu il-Mulej, li kien mogħti lilu s-siġġu ta' Isqof ta' Ġerusalem mill-Appostli l-oħra, u dan hu li għamlulu:

Għajjtulu quddiemhom, u talbuh jiċħad it-Twemmin tiegħu fi Kristu fejn jisimgħu in-nies kollha, imma hu, b'leħen sħiħ u qlubija li ma kienux jistennewhom, quddiem il-ġemgħa kollha, stqarr u ħaqqaq li Ġesù, il-Ħellies u Sid tagħna, kien tassew Iben t'Alla. Ix-xhieda ta' raġel bħal dak ma setgħux jaħmluha għax minn kulħadd kien miżmum b'raġel imseddaq, imħabba l-għaqal li kellu u l-qdusija ta' ħajja li kien jgħaddi. Għal hekk qatluh, u nqdew biż-żmien li fih ma kienx hemm Ħâkem Ruman. F'dak iż-żmien, fil-Jehudija kien miet il-Ħâkem Festu u l-pajjiż kien baqa' għal xi żmien mingħajr mexxej (a)

Il-mewt ta' Ġakbu kienet qabel imsemmija minn Kelment, li qal li kien mitfugħ għal isfel minn fuq ġewnah it-Tempju u maqtul bid-daqqiet ta' marżebba. Imma dil-ġrajja jfissirha aktar bir-reqqa Eġesippu, li kien fost l-ewwel irġiel li ġew wara l-Appostli. Dan hu li jgħid Eġesippu fil-ħames taqsima tal-ktieb tiegħu msemmi: "Tifkiriet" (b)

It-tmexxija tal-Knisja ta' Ġerusalem ħadha f'idejh flimkien mal-Appostli, Ġakbu, ħu l-Mulej, imsemmi minn kulħadd, minn żmien il-Mulej sa żmienna, "is-Siedaq" għax kien hemm ħafna oħrajn bl-isem ta' Ġakbu.

Dan kein qaddis minn ġuf ommu. Ma kienx jixrob inbid, anqas xorb ieħor li jsakkar; ma kienx jiekol laħam ta' bhejjem; l-imqass qatt ma tala' fuq rasu; ma kienx jindilek biżżejt, anqas qatt ma niżel f'hammiem (banju).

Hu biss kien imħolli li jidħol filmaqdes; għalhekk ħwejġu kienu talgħażel, mhux tas-suf. Kien jidħol waħdu fit-Tempju, u jsibuh għarkubtejh jitlob minn Alla l-maħfra għal poplu, hekk li l-ġilda ta' rkubbtejh kienet xrafet bħal ta' ġemel, billi dejjem għarkubbtejh b'wiċċu fl-art jagħti qima 'l Alla u jitlob il-għajnuna għan-nies tiegħu.

Għas-sedqa tiegħu kien imlaqqam is-Siedaq, u Oblias, li bil-Grieg tfisser Periokhè toù laou (jiġifieri: qawwa tal-poplu), u: Dikaiousyne (jiġifieri: sedqa), bħal ma l-Profeti kienu ħabbru fuqu (c).

Uħud, imseħbin fit-taqsimiet, li kienu fil-għadd ta' sebgħa, fil-poplu Għebrâni, li fuqhom inkiteb qabel, saqsew lil Ġakbu, "X'kien il-Bieb ta' Ġesù," (d) Hu wieġeb: "Ġesu' Huwa l-Ħellies."

Uħud minnhom emmnu li Ġesù kien il-Messija, imma s-sebgħa msemmija qabel ma redux jemmnu fih, anqas filqawma tiegħu, u fil-miġja tiegħu flaħħar tad-dinja, biex jagħti lil kull wieħed il-ħaqq ta' egħmilu u kemm nies emmnu, bis-saħħa ta' Ġakbu.

Billi wisq mill-kbarat ukoll kienu ħaddnu it-Twemmin Nisrani, il-Kittieba u l-Faresin qamu xewwiexa. Bdew jgħidu li kien hemm tiġrib li l-ġens Lhudi kollu jaqleb ma' Ġesù Kristu. Għal hekk marru lkoll f'daqqa għand Ġakbu u qalulu: "Nitolbuk tfiehem lil dawk kollha li jiġu hawn għal Għid (e) fuq il-qerq ta' Ġesù; aħna lkoll nemmnuk; għax aħna bħan-nies kollha, nixhdu li int raġel siedaq u ma żżomm ma' ħadd.

"Fiehem in-nies mela, li ma jitqarrqux fuq Ġesù. In-nies kollha, u aħna

wkoll, nisimgħuk. Itla' fuq il-quċċata tat-Tempju biex minn hemm jarawk u jisimgħuk sewwa n-nies kollha". Wasal il-Għid, u nġabru l-qatgħat tan-nies u kien hemm il-Griegi wkoll bejniethom.

Għalhekk il-Kittieba u l-Faresin tellgħu lil Ġakbu fuq it-Tempju, u bdew jgħajtu u saqsewh: "Ja Siedaq, li lkoll kemm aħna nisimgħuk; billi l-poplu qiegħed jgħarra u jimxi fit-triq ta' Ġesù (f) l-imsallab għidilna liema hu l-Bieb ta' Ġesù' "

Mbagħad Ġakbu b'leħen sħiħ weġibhom: "Għalfejn issaqsuni fuq 'Bieb Ġesù, Bin Alla? Hemm qiegħed, fis-sema, fil-lemin tal-Ogħla Qawwa. Minn hemm għandu jarġa jiġi, jagħmel ħaqq għal kullħadd!"

Kien hemm ħafna nies li emmnu għax-xhieda ta' Ġakbu, u sebbħu lil Ġesù u għajtu: "Hosanna lil Bin-David!" U mbagħad il-Kittieba u l-Faresin qalu bejniethom: "Għamilna ħażin li ġibna xiehed bħal dan lil Ġesù! Imxu nixħtu lil dak ir-raġel minn hemm fuq għal isfel, biex in-nies jibżgħu u ma jemmnux fih aktar!"

Bdew jgħajtu: "Hi! Hi! Is-Siedaq ukoll għarra!" U temmew il-kelma ta' Isajija: Inneħħu min-nofs lis-Siedaq, għax qiegħed iġibna f'wisq għali! U għalhekk jieklu l-frott ta' eħgmilhom! Telgħu fuq is-sur, u xeħtuh minn hemm fuq.

Imbagħad qalu lil xulxin "Imxu nħaġġru lil Ġakbu s-Siedaq!," u niżlu u bdew jagħtuh bil-ħaġar, għax ma kienx miet bis-sabta, imma ġie f'sessih u qam għarkubbtejh, u beda jitlob għaliehom hekk: "Nitolbok, Alla-Missier aħfrilhom, għax ma jafux x'inhuma jagħmlu!"

Huma u jħaġġruh, wieħed qassis minn Ulied Rekhab, iben ir-Rekhabîn li kien tkellem fuqhom il-Profeta Ġeremija, (XXXV, 1-9) għajjat: "Ieqfu! X'intom tagħmlu? Is-Siedaq qiegħed jitlob għalikom!"

Imbagħad wieħed ħassiel li kien bejnhom ġieb il-marżebba li biha kien jaħbat il-ħwejjeġ, u beda jagħti biha fuq ras is-Siedaq. Hekk dana miet xiehed (bil-Grieg: Martri). Difnuh hemm, fejn miet, qrib it-Tempju, u s'issa għadha hemm, qrib it-Tempju l-waqqafa tal-qabar tiegħu.

Dan hu li Eġesippu jgħid fit-tul, li jaqbel sewwa ma' Kelment. Ġakbu kien hekk meqjum u mfaħħar minn kulħadd għas-sedqa kbira tiegħu li l-aktar għaqlin fost il-Lhud emmnu li l-qatla tiegħu kienet il-ħtija tal-ħerba ta' Ġerusalem.

Ġużeppi Flavju wkoll xandar din il-fehma fil-kitba tiegħu fejn qal: "Dan kollu ġara lil-Lhud biex jitħallsu talli għamlu lil Ġakbu s-Siedaq. Dak kien ħu Ġesù li jgħidulu l-Kristu, li għalkemm kien qaddis, il-Lhud qatluh".

Dan ukoll fil-Ktieb Għoxrin tal-Qdumija, isemmi dak il-qtil b'dawn il kelmiet: "Kajsar malli għaraf bil-mewt ta' Festu, bagħat fil-Jehudija, bħala Hakem lill-Albinu. Il-Qassis Hanan it-Tieni, li semmejna qabel, li kien magħmul Qassis Kbir, kien ta' ras iebsa u mkabbar iż-żejjed. Kien mix-xirka tas-Sadduqin, li fost kollha huma l-aktar nies bla ħniena fil-ħquq tagħhom, bħal ma semmejna qabel.

Huwa għamel hekk: billi ħaseb li kienet ġietu d-daqqa, meta miet Festu u Albinu kien għadu ma wasalx, ġabar il-Ġemgħa tal-Imħallfin (is-Sanhedrin) u ġiegħel li jidher quddiemhom lil ħu Ġesù li jgħidulu Kristu, li kien jismu

Ġakbu, u xi oħrajn, li waħħal fihom li kisru l-Liġi u qatagħħielhom għat-tħaġġir. (g).

Imma n-nies sewwa kollha fost il-beldin, u dawk li jħarsu l-Liġi, egħlew wisq, u bagħtu rsal bil-moħbi għand is-Sultan Agrippa biex jitolbuh li ma jħallix lil Qassis Hanan jagħmel hekk, u biex jgħarrfuh ukoll li fiż-żmien kollu li kien ilu Qassis ma kien għamel xejn ta' ġid. Uħud minnhom marru wkoll jiltaqgħu ma' Albinu li kien ġej minn Lixandra, u qalulu li Hanan ma kienx jista' mingħajr il-ħalla tiegħu jlaqqa' lis-Sanhedrin.

Albinu emmen kull ma qalulu, u kiteb kitba ħarxa lil Hanan u heddu li kif jasal jgħaddbu ta' egħmilu. Is-Sultan Agrippa wkoll, neżżel lil Hanan minn Qassis il-Kbir, li kien ilu mtalla' fih tliet xhur u talla' fi mkienu lil Ġesù Ben-Demas". Din hija l-ġrajja ta' Ġakbu, dak li kiteb l-ewwel Ittra minn dawk l-Ittri li jgħidulhom "Kattolki!" *FRA MIKIEL O.F.M.*

(a). Il-Lhud, fiż-żmien li damu taħt ir-Rumani kellhom is-setgħa li jatu s-swat u jibagħtu l-ħabs, imma ma kellhomx is-setgħa li joqtlu.

(b). Il-għorrief tal-lum jaħsbu li dil-kitba ta' Eġesippu hija miżjuda u msebbħa xi ftit. U aktarx li hekk huwa.

(c). Il-għorrief ma jaqblux xi tfisser il-Kelma Oblias. L-aħjar tfisira donnha hi ta' H. Saħlin, li biddel l-"l" f'"d", u jagħmilha bil-Lhud *Għobdija* li tfisser: *Qaddej t'Alla.*

(d). "Bieb Ġesù", bil-Lhudi :*Xegħer Jexwa,* żewġ kelmiet li għandhom kemm il-tifsira. Aktarx kienu xi nasba tal-Lhud lil San Ġakbu, biex meta ijstqarr lil Ġesù, in-nies jaħsbuh li kien ċaħdu.

(e). Il-festa ta' San Ġakbu, f'Ġerusalem, mill-Griegi u s-Sirjani, issir fil-25 ta' Ottubru. Jekk jagħmluha fi żmienha tassew, mela Għid il-Lhud li jissemma hawn kien Għid il-Għarejjex, li jiġi fil-5 ta' Tixrin, li jaħbat bejn Settembru u Ottubru.

(f). "Jimxi triq Ġesù", bil-Lhudi, *Jixgħer Xegħer Jevwa.* Ara nota (d).

g). Aktarx li Flavju qal aħjar minn Eġesippu. Il-Qassis, biex juri snienu, malli laħaq, qabad lil San Ġakbu u wkoll xi nies ħżiena, u qatagħħielhom għat-tħaġġir. Inqeda bil-ħżiena biex "jgħatti" bihom lil San Ġakbu, bħal ma Pilatu kien inqeda biż-żewġ ħallelin, biex "jgħatti" lil Kristu.

Ilsien Twil, Xorti Ħażina!

Darba kien hemm ħalliel li daħal jisraq minn ġewwa dar, li fiha kien hemm musbieħ jixgħel, imma sidha kien barra. Kif seraq li kellu jisraq u kien ħiereġ mit-tieqa, għamlet fewġa riħ u l-musbieħ intefa, u l-ħalliel feraħ, għax kieku l-musbieħ intefa qabel, ma kien jista' jsib x'jisraq, f'dik id-dalma. Għadda ż-żmien u l-ħalliel mar joqgħod f'pajjiż ieħor, u darba kien f'ħanut u beda jiftaħar kemm kien xortih tajba li saħansitra meta mar jisraq, sab musbieħ jixgħel u dam jixgħel sa kemm ħareġ hu, u qal ukoll kemm ħwejjeġ sbieħ kien seraq minn hemm ġewwa. Imma ħasel ġara li fost in-nies li kienu jisimgħu kien hemm ukoll sid dik id-dar, li wkoll ħasel mar joqgħod f'dak il-pajjiż. Dak mar malajr l-għassa, u tal-għassa ġabru l-ħalliel li ħallas qares il-ftaħir tiegħu.

Il-Ġnien ta' Moħħ il-Bniedem

Moħħ il-bniedem il-mitgħallem jixbah lil ġnien; ġnien bis-siġar tal-frott. U meta l-bniedem il-mitgħallem jitħaddet, jew jikteb xi ħaġa, ikun qisu fetaħ taqsima mill-ġnien tiegħu, biex min ma għandux, jidħol jieħu minn dak il-frott, u jithenna bih għal xogħlu.

Imma sid il-ġnien irid joqgħod għajnejh miftuħa li jewilla l-frott tal-ġnien tiegħu meta jiftħu, ma jkun għadu nej, anqas misjur iż-żejjed u mdewwed. Għax inkella, bdiel ġid, lil min jiekol minnu għax minn għalih tajjeb, jagħmillu d-deni!